

Posudek na diplomovou práci Bc. Adély Pfannové **Sociální poznávání pomocí koní**

Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy – Katedra teologické etiky
2017

vedoucí práce: PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Předkládaná diplomová práce má spolu s poměrně bohatým seznamem literatury 86 stran. Navazují Přílohy s formulářem Informovaného souhlasu pro anonymní užití zážitků z AVK v diplomové práci.

Práce je členěna do devíti kapitol. První tři (Autorčino předporozumění, Slovník užívaných pojmů, Metodologie a etika výzkumu) rámcově uvozují vlastní obsah práce, který se dělí na čtyři úseky (etologie koní, sociální poznávání lidí, působení lidí na koně, působení koní na lidi). Poslední kapitoly této teoretické práce prokládané vstupy z autorčina terénního deníku tvoří Diskuse a Závěr.

Práce vzbuzuje dojem, jako by se silná osobní přesvědčení pustila do křížku s vědeckou kázní. Výsledek je – jak se zdá - zatím ztrátový pro obě strany, neboť se vesměs nepotkávají. I tak jde o práci zajímavou (zvláště při pokusech nahlížet dění z perspektivy koní), byť poněkud nepořádnou.

1. AUTORČIN STŘÍZLIVÝ POHLED A JEHO MEZE

Autorka si vytkla za cíl „zabývat se střizlivě sociálním poznáváním pomocí koní“. Uvědomovala si od počátku, že je koňský nadšenec a nestojí uprostřed: její výchozí pozice nebyla vzdálená od pomáhání prostřednictvím koní stejně (a dostatečně) jako od sociálního poznávání lidí. Střizlivosti chtěla dosáhnout znalostí akademické literatury. Využitím literárních zdrojů se však mnohdy dopouští zjednodušujících tvrzení bez dostatečného nadhledu. Kritická reflexe založená na chápání kontextu se jí daří snáze, kotví-li svoje myšlenky v praxi s koňmi než v teorii (s lidmi). V tomto směru považují za výborné poznámky na s. 21 („jak to kůň dělá, tedy, jak si lidé myslí, že to dělá“) a 36 („/dělala to tak/ přede mnou, ukázalo se, že v jiných prostředích to měla různě“) včetně autorčina poznání, že „přirozená“ komunikace s koňmi označuje spíše komunikaci se snahou o citlivost či nenásilí (s. 40). Na jiných místech textu nahrazuje kýženou nejistotu vědce, hledání a srovnávání, nereflektovanou vírou (např. s. 35: „spolu s jinými věřím“).

Její vyrovnávání s „vědou“ probíhá v Diskusi. Avšak i tam se porovnává s autory, nikoli s jejich poznatky. Hledání (vědecké) jistoty přes kritiku autorů, nikoli metodologicky přes poznatky a jejich kontext, spolu s typem autorčina vztahu ke koním pravděpodobně zužují její pohled na věc. Projevuje se to např. na stranách 57 až 67, kde volí bio-psychosociálně-spirituální schéma pro popis působení koní. Byla před tímto postupem varována, a varování (na s. 56) uvádí. Jenže hned v první „škatuli“ biologického působení mluví o bezpečí, útěše a psychickém zdraví (s. 58), a do „spirituality“ pokládá vedle sebe obsahy biblické, veganské, genderové a další. Při svém hledání „komplexity“ si nevšimne, že důležitá jsou pro komplexnost právě tato

vynořující se témata, nikoli jejich násilné podřazování nepřiléhavě použitým kategoriím.

2. METODOLOGICKÉ TRHLINY A MEZE MEZIOBOROVOSTI

Při četbě této práce jsem téměř začala pochybovat o přínosech mezioborovosti, usiluje-li o mezioborový pohled člověk sám. Autorka samozřejmě řadu věcí mimo svůj obor nemusí vědět: např. že učení (koní i lidí) se věnuje již přes sto let behaviorismus, nikoli etologie nebo horsemanship, takže tvrzení, že „člověk pro užití negativního operantního podmiňování musí dokonale ovládnout své tělo, myšlenky a veškerou energii“ (s. 47) by bylo dobré nahlédnout kriticky s oporou v behaviorismu. Možná si ani nemusí povšimnout, že slovem „togetherness“ (s. 47) popisuje totéž intersubjektivní vyladění, jemuž se věnovala v kapitole o sociálním poznávání.

Mohla by ale respektovat, že za pojmy, které používá, nějaká teorie je. Například kapitolu Koňská osobnost a její vnímání světa (s. 21) uvádí citací článku a vlastní zkušenosti: „Mě nikdy v životě nenapadlo, že by zvířata osobnost neměla.“

V daném kontextu je ale osobnost (koně) – jak se zdá – redukována na osobitost a v citovaném článku měřena nástrojem, který vznikl faktorovou analýzou jazyka. Autorka možná nemusí vědět, že (lidská) psychologie osobnosti v 70. letech minulého století téměř zanikla, když se ukázalo, jak dalece se člověk přizpůsobuje požadavkům situace. Vzhledem k zaměření práce by však mohla kriticky nahlédnout téma antropomorfizace zvířecího světa a mezidruhové přenositelnosti pojmů a nástrojů zkoumání.

Klíč k tomu, aby mezioborový pohled byl možný a přiléhavý a aby autorka mohla dojít svého cíle, spočívá z velké části ve znalosti metodologie. Tu ale autorka neprokázala. V podkapitole Metodologie výzkumu (s. 15) popisuje, co dělala, nikoli, jak toto děláni metodologicky zakotvila.

Namísto přijetí metodologických pravidel povrchně (a s chybným výsledkem) zápasí s autory: „Podle mého názoru autoři /.../ nereflektují, že výzkum může být kvalitativní nebo kvantitativní. /.../ popsané podmínky (například možnost výzkumu pouze na malých skupinách a nemožnost porovnání výsledků ve větším měřítku) jsou vhodné spíše právě pro výzkum kvantitativní.“ /!(s. 55) „V tomto případě ale nemohu na kritiku přistoupit, protože opět nenacházím rozlišování kvantitativního a kvalitativního výzkumu.“ (s. 69) Uvědomuje si autorka, že její role znamená v první řadě kritice rozumět, nikoli na ni ne/přistupovat?

Chybějící instrumentarium vědeckého myšlení práci ochuzuje a obrací se proti vstupním záměrům samotné autorky. „Člověk je zvířaty obklopen. I když nežije na farmě a nemá domácí zvíře, učí se odmala /.../“ uvede na s. 60, aniž dodá, jak se změnil kontext tohoto „obklopení“. Text „Modrá je milka – ta naše kráva“ (z písně Modrá je dobrá) stejně jako autorčina úvaha, že konzumování koní by bylo vnímáno jako problematické např. kvůli spirituálním významům koně (s. 67), mluví o těchto změnách. (Autorka možná už nezažila oblibu koňského salámu.) Kůň je v diplomové práci důsledně nahlížen jako útěkové zvíře, milující bezpečí a klid. Totéž zvíře však rozhodovalo o vítězství či prohře v bitvách. To autorka zmiňuje v kapitole *Spirituální působení koní* (zvláště na s. 64 a 65), pro celkový nadhled i nad vlastním přístupem však „silový“ obraz koně nevyužila.

3. JAZYK A JEHO (NEVYUŽITÉ) MOŽNOSTI

Pomíjím teď poměrně výraznou jazykovou nečistotu práce, která vzbuzuje dojem, že autorka text po sobě nečetla. Nezabývám se více ani autorčiným (čtenářsky nepříznivým) zvykem odkazovat na názvy kapitol, nikoli na poznatky (a vzbuzovat tak dojem, že píše učebnici).

Mám na mysli opět vědeckou metodologii, tentokrát v podobě zacházení s významy. Už v úvodním Slovníku užívaných pojmů se objevují dva jazykové světy: svět „koňáků“ a svět „akademický“. Autorka mluví o „hantýrce“. Práce, která si klade za cíl oba světy přiblížit, by na jazykové úrovni hantýrek neměla zůstat – už proto, že hantýrka někdy slouží pouze k tomu, aby označila svět zasvěcených a jejich moc.

Autorka pojmy neprohlubuje a nepřekládá, používá je povrchně. Nevšimne si proto, že „welfare“ (akademická hantýrka) definuje kruhem pomocí dalšího nepřesného akademického pojmu „kvalita života“ (s. 41). Nevšimne si ani, jak původně psychoterapeutický plevel „pracovat s ...“, který používá v rámci hantýrky koňáků, navozuje (pravděpodobně iluzorní) dojem ovládnutí kdečeho a zároveň (pravděpodobně reálný) dojem bezobsažnosti: „zlepšení v práci s osobním prostorem“ (s. 61); „zlepšení v práci s vlastním tělem“ (s. 61 a 63); „práci na zlepšení pozornosti“ (s. 62). Lze se jen ptát, zda o tato vyjádření nereflektované jednostranné moci autorka stojí. Nebo jí jsou bližší pozice vtělení (embodimentu) a intersubjektivit, které ji zaujaly v oblasti sociálního poznávání lidí?

Možnosti využití jazyka jsou dnes ve vědě (a zvláště kvalitativní metodologii) obrovské. Zajímavá diplomová práce by vznikla, i kdyby autorka zůstala u pouhého překladu hantýrek a snažila se jedné či druhé straně (tedy čtenářům z obou světů) poctivě vysvětlit, co myslí „welfarem“ či „prací s koňmi“. Nebo kdyby oba světy cíleně oddělila a popsala, co se dnes zkoumá a o čem se pochybuje v sociálním poznávání koní a lidí, a čemu se věří a co se uplatňuje v odpovídající hiporehabilitační praxi.

Takové postupy však předpokládají, že autorka rozumí metodologii včetně způsobů, jak získávat nadhled nad textem.

4. ZÁVĚR

Na práci lze ocenit autorčinu vnímavost, která se projevuje v citacích z terénního deníku i v průběžné sebereflexi. Cestou za střízlivým pohledem na využití koní se setkala s řadou témat, která by stála za hlubší prozkoumání. Oceňuji rovněž etiku práce (i když v budoucnu bude pravděpodobně povinné získávat informovaný souhlas též od dětí). K přednostem patří i autorčin přístup k anglosaské literatuře, zaujatost při jejím studiu a na některých místech i touha dobrat se podstaty.

Známku snižuji za metodologickou úroveň práce. Bez ujasněné metodologie působí dílo amatérsky, jako by se autorka nikdy nepotkala s hermeneutikou a dalšími předměty přibližujícími reflexivitu a vědecké uvažování.

Možná to zčásti zapříčiňuje ambivalence, která se při tvorbě práce projevovala v mnoha ohledech. Dlouho jsem nezažila, aby někdo při tvůrčí činnosti stál takto vytrvale na brzdě i plynu zároveň. Je samozřejmě třeba se ptát, proč tato slova píše vedoucí práce. Co se mezi námi dělo, za co jsem mohla ručit, za co ne. Popsala bych to také jako zápas, jehož podstatě doteď nerozumím.

Psaní diplomové práce může představovat zásadní popud pro profesní a osobní rozvoj. S touto nadějí kolegyni Pfannové doporučuji, aby se držela vědeckého postupu (bez ohledu na to, zda chce či nechce působit ve vědě), neboť strážlivost pohledu je třeba o něco opřít. Vědecký postup mj. znamená věnovat pozornost používaným pojmům a zasadit je a jejich vymezení do (historického, kulturního a mezioborového) kontextu. Použití kvalitativní metodologie vyžaduje zvolit prostor, v němž hledáme významy a odpovídající nástroje na jejich hledání. Ptát se opakovaně a svoje poznání zpřesňovat s novou oporou v teorii. Získat nadhled mj. pročtením práce po dokončení vcelku. Povšimnout si významových ohnisek, k nimž se sbíhá zkušenost i teorie, a povšimnout si „osamocených“ motivů.

Doporučuji též, aby autorka ponechávala i vůči zkoumání lidí stejnou míru nejistoty, jakou volí pro zkoumání koní: „Koně nemluví a člověk z vlastní lidské perspektivy nikdy nemůže zcela porozumět jejich vnímání světa.“ (s. 72) Je užitečné předpokládat, že ani lidi nikdy plně nepoznáme – přesto, že mnozí z nich mluví. Přeji autorce do budoucna otevřenou mysl a radost ze spolupráce.

Předkládaná práce dosahuje úrovně požadované na magisterském stupni studia a inspiruje k dalšímu bádání v dané oblasti. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení D – C podle výsledku obhajoby.

5. OTÁZKY K OBHAJOBĚ

- a) Co jste se dozvěděla nového? (Něco, co byste nevěděla před započítím diplomové práce.) Co z toho pro svět „koňáků“ a co pro svět „akademiků“?
- b) Jakou metodologii jste použila pro dosažení cílů práce a zodpovězení výzkumných otázek? (Odpověděla jste si na to, co Vás skutečně zajímalo? Pokud ano, prostřednictvím čeho?)
- c) Když jsme mluvily o zdrojích, říkala jste, že článků na téma hiporehabilitace autistických dětí máte přehršel. Prosím objasněte, proč se ve Vaší práci neobjevily, ač autismus představuje trest' diskusí o sociálním poznávání a vítanou možností propojit tyto diskuse s hiporehabilitací.

PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Praha, 31. srpna 2017